

Couperus onder een tropendouche

Hoe vat krijgen op een land en een cultuur die je niet begrijpt? Ivo Van Hove maakte een intense theaterbewerking van de Couperus-klassieker 'De stille kracht'. **GEERT VAN DER SPEETEN**

baar water hopen. Het is een sterk beeld van de mens als sisyfusi-guur, waarin de tandem van scenograaf Jan Versweyeld en regisseur Ivo Van Hove zich op zijn best toont.

Avondland

Met *De stille kracht* trapt Toneelgroep Amsterdam een nieuwe cyclus af, gewijd aan de grote romans van Louis Couperus. In Nederland zijn de boeken van deze fin-de-siècle-estheet in het collectieve geheugen gegrift. Zeker *De stille kracht*, dat in de jaren 1970 tot een legendarische tv-serie verwerkt werd. Van andere romans, zoals *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan*, bestaan theater-versies.

Ivo Van Hove ziet in Couperus een tijdgenoot, een auteur die de existentiële onrust van de mens goed wist te vatten en voor zijn tijd ook openhartig over seksualiteit durfde te schrijven. De regisseur past voor elegante kostuumdrama's over wegwijnende personages, zoals Couperus wel eens op toneel gebracht wordt. In *De stille kracht* vond hij de stof voor een klassieke tragedie van het zuiverste water. Zo eentje waarin het noodlot keihard toeslaat.

Bovendien blijft het oost-westthema in het boek nog altijd een prangend onderwerp. Culturen die elkaar niet vinden, het oude Avondland dat worstelt met zijn koloniale erfenis: het vormt de

Om de tropische omstandigheden en de moessonregen in Indonesië waarheidsgetrouw weer te geven, sproeit een sprinklerinstallatie non-stop water. © Jan Versweyeld

Van Hove ziet in Couperus een tijdgenoot, een auteur die de existentiële onrust van de mens goed wist te vatten

kern van het verhaal.

Net zoals bij Couperus wordt de 'stille kracht' uit de titel niet benoemd. Als Otto (kloeke rol voor Gijs Scholten van Aschat) de plaatselijke prins-regent de bons geeft, raken de subtiele machts-evenwichten verstoord. Er sneuvelen spiegels, er wordt met bloed gekleiderd: het verzet van de lokale bevolking uit zich in duistere, occulte fenomenen. De fraaie Indonesische tradities worden plots onvatbaar en dreigend: ze openen zich als een onpeilbare afgrond. Parallel zien we het gevecht dat de ambtenaarsvrouw Eva (gespeeld door Maria Kraakman) met de

koloniale aanpak voert. Terwijl Otto gelooft dat die de inlanders kan verheffen en bevrijden, ziet Eva er juist het failliet van in. Ze haat het land, waar kakkerlakken haar piano slopen.

Toyboy

Couperus' geparfumeerde volzinnen zijn hier tot moderne toneel-dialogen omgebogen. Alleen flarden voice-over, waarin het hoofdpersonage het woord neemt, brengen een echo van het literaire basismateriaal. Wat Van Hove en Versweyeld mooi weten te vatten in toneelbeelden, is de subtiele sensualiteit

van het oosten. Bedienden zijn discreet in de weer met trage theef- of eetrituelen. Een erotisch effect heeft ook de dans van Addy (Mingus Dagelet), die zich ontpopt tot de lokale *toyboy*. Uitdagend flirt hij met Leonie, de nymfomane residentsvrouw die zich verveelt en Java dan maar als haar amoreus paradijs inlijft. Het is een geknepen rol voor Halina Reijn, die ook dé douchescène van de voorstelling krijgt.

Het hyperrealisme van de encensnering, waarin een uitpuddend gevecht met de elementen wordt gevoerd, krijgt een mooi contrapunt in de muziek. Harry De Wit lost

flarden van Wagners *Feuerzauber* aan de vleugel af met ritselende percussie en een soundtrack waarin de chaos langzaam doorbreekt.

De stille kracht groeit in deze theaterversie uit tot een sterk, intens noodlotsdrama waar de onvatbare natuur symbolisch doorheen raast.

'De stille kracht' van Toneelgroep Amsterdam. Gezien in Essen, Ruhrtriënnale, 18/9. Bij ons alleen in De Singel in Antwerpen 11>14/2/2016.

★★★★☆